

Una passejada amb Mercè Riba

Josep Maria Sòria
Periodista de "La Vanguardia"

El crític i historiador de l'art Ernst H. Gombrich es preguntava en les dues darreres línies de la seva cèlebre *Història de l'art* si la necessitat constant de revisió no és «un dels elements més emocionants de l'estudi del passat». Quan hom contempla una obra d'art, de manera semblant a quan hom coneix una persona, al marge de les emocions que pugui comportar aquella contemplació o aquest coneixement, si el fet desperta un sentiment, de qualsevol mena que sigui, immediatament sent la curiositat de revisar, com diu Gombrich, el passat del creador. És a dir, saber-ne més: quan es va realitzar l'obra, en quines circumstàncies es va elaborar, quins entrebancs hi va haver per fer-la; o d'on prové el seu saber, quins mestratges va seguir, quines en són les fonts.

Això em passa quan contemplo les escultures de Mercè Riba. Es fa evident un esforç d'introspecció —«una mirada endins», escrivia fa uns anys el seu fill Daniel. La Mercè diu que «quan treballo, em pregunto què m'està passant i com ho estic vivint; si el que expresso respon realment a una veritat meva profunda. És una manera de descobrir-se un mateix i de fer-se conèixer pels altres».

Fem un tomb cap enrere. Hi ha una primera etapa de Mercè Riba. Comença a l'adolescència, quan feia figures de fang per als companys i els professors del col·legi. «Ja llavors era molt important l'expressió del gest.» Els estudis de batxillerat els compaginava amb unes classes de dibuix, amb Garcia Llorca, al vell estudi del pintor Rogent, al carrer de Portaferri. Totes aquestes ensenyances la van menar «sense pensar-m'hi gaire» a l'Escola Massana, quan encara no havia acabat el batxillerat.

Paral·lelament, la seva àvia, la poetessa Clementina Arderiu, li va demanar ajut per posar ordre en els papers de l'avi, el poeta Carles Riba, que havia mort el 1959. La petja de l'hellenista, i un dels poetes més importants de les lletres catalanes i espanyoles del segle XX, serà evident. La Mercè es va passar llargues estones a la casa de l'avinguda República Argentina, a Barcelona, encara que ens diu que «no crec que fos gaire útil, perquè en lloc de treballar, em passava l'estona llegint».

És la descoberta dels clàssics amb les traduccions de la col·lecció «Bernat Metge», que havia dirigit Carles Riba. De l'*Odissea* i la *Ilíada*, que havia traduït el seu avi. D'aquelles primeres lectures («triava jo, no pas l'àvia»), recorda les de Gabriela Mistral o les de Virginia Woolf. També les de Gabriel Ferrater, el qual havia mantingut amb Carles Riba un llarg epistolari. Va aprendre, diu, moltes coses. Sobretot, que la literatura (i l'art en general) es quelcom il·limitat, inesgotable, però també que «l'obra d'art ha de ser global, un tot sencer. Pots posar l'accent en una part i deixar en segon terme una altra, però no pots punxar per cap cantó».

La segona etapa de Mercè Riba es la de la Universitat. Inicia Ciències Físiques, vés a saber per què. Són temps d'oratges personals. Ara fa cinema, ara treballa en disseny d'estampats, fa incursions en el teatre, prova la fotografia i, cada dia que passa, hi ha

una passió nova. I continua els estudis a l'Escola Massana, sota el mestratge de l'escultor Rius Serra. Però un bon dia es casa. I decideix fer un viatge que és una aventura per Llatinoamèrica, que serà el seu camí de Damasc.

Mig any anant d'un cantó a l'altre, amb el ulls ben oberts. Una experiència que la marcarà profundament, si més no perquè d'allà estant decideix convertir l'escultura en la seva professió. «Volia deixar de ser una 'voyeur', implicar-me més. I aquest era el medi que sentia més propi, el llenguatge on sabia expressar millor les meves vivències, els meus sentiments.»

Quan torna a Barcelona deixa de treballar i es matricula a Belles Arts, mentre arriba el seu primer fill, en Daniel. «Hi assisteixo amb la idea molt clara d'aprofitar el temps. Opto per apuntar-me a tallers on s'ensenya des de punts de vista quasi oposat, però que per a mi són complementaris. En aquell moment és l'única manera d'aprendre concepte i ofici a un mateix temps. Tinc com a mestres Luisa Granero, Joan Mainé, Ruiz Ortega i Jaume Coll.» Són anys d'aprenentatge: la tercera etapa en la vida de la Mercè.

Fora de la Facultat forma part d'un grup de pintors i escultors, entre ells Ángel Camino i Carlos Mauricio, que tenen com a interès comú l'obra gràfica. En uns baixos del barri de Gràcia instal·len el seu primer taller de gravat, on treballen i on esporàdicament fan exposicions. Li compren les primeres obres, la prova que el que feia interessava algú més que a ella i el seu cercle.

Fins que decideix anar-se'n a viure fora de Barcelona, a l'Empordà. L'opció és quedar-se a Barcelona, acceptar una plaça de professora a la Facultat i poder mantenir una presència habitual en el món de les galeries, o bé tancar-se al seu món més íntim: el del treball al taller, el de la parella, els fills, «ser una persona més global i compensada».

Un cop a Llampaias, «vaig notar molt la influència de l'entorn». Passar de treballar en un local on no sabia mai si plovia o si feia sol, a l'impacte visual dels colors canviants, a la sensualitat de les olors, serà molt important per a ella. És quan, tot esperant el segon i el tercer fills, realitza la sèrie de bronzes d'embarassades. Aquesta serà, a partir d'ara, una constant en l'obra de la Mercè: «Sempre he treballat les escultures d'acord amb el que vivia. Només parlant en nom propi un pot ser creatiu. El goig de la maternitat, la tendresa dels infants, el moment fugaç de l'adolescència, la potència del sexe, el goig de la música i el ball, el dolor, la soledat, l'ambivalència de tants sentiments, la serenor de la maduresa.» Aquella mirada endins i fer de l'escultura una vivència d'autoconeixement.

A Llampaias s'integra perfectament en la vida del poble i juntament amb el seu marit, Jaume Torrent, impulsen la reactivació cultural del municipi. Aquí retroba el seu amor pel teatre. Forma part de la companya amateur La Inestable de Llampaias. La Mercè, a més d'actuar-hi com a actriu, s'encarrega de l'escenografia, dels decorats i d'innombrables cartells d'anunci d'aquestes i altres activitats culturals de la contrada. Fruit d'aquest període de treball conjunt són els llibres de bibliòfil *Contes comestibles*, vol. I i II, en què la Mercè il·lustra amb dibuixos i gravats els relats escrits pel seu marit.

Aquesta nova etapa de la Mercè és un esclat de vida. «Com que la creació escultòrica és un procés lent, sempre dispo d'un magatzem de projectes que esperen el seu torn. El camí per portar a terme cada un d'aquests desitjos expressius és desconegut per mi, i

recorre'l és fer un viatge per terrenys ignorats, tenint com a única guia la intuïció i la sinceritat amb mi mateixa.»

Tot aquest treball personal i íntim portarà Mercè Riba a la maduresa, l'etapa on es troba actualment. Ha assolit un nivell de coneixement de si mateixa i d'experiència tècnica que li permet aconseguir una forta capacitat expressiva. La sèrie de les caixes és la prova d'aquesta plenitud. «Un dels problemes de la creació és com arribar al punt en què et sents satisfeta. Ara sé reconeix'e'l. Hi ha un moment, al treballar, que t'adones que la peça funciona, que té vida pròpia. La miro i la veig com si ja no fos una cosa meva, apareix com si hagués sortit del no-res. I això m'emociona, em fascina. És el moment de deixar de potinejar.»

Tanquem la passejada pel passat de Mercè Riba amb una darrera afirmació: «Sí. Tinc el meu concepte de l'estètica, de l'elegància, de la serenor plàstica i també d'una certa transcendència, però per sobre d'això, el que m'empeny a seguir el meu camí es la inesgotable presa de consciència de la riquesa i subtilitat de les vivències humanes, i tenir el privilegi de poder-ho captar i plasmar. Què en faria, d'esculpir un rostre perfecte però inexpressiu, o un cos bell sense ànima? És el gest, el moviment, la imperfecció, la insinuació d'un desequilibri el que explica un moment vital: la grandiositat de l'ésser humà i de la vida. Si això és el classicisme, sí, jo en sóc.»

Barcelona, 2001